

О. А. Назаренко,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри міжнародного та європейського права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У НЕПРОФІЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Міжнародному праву належить особливе місце серед дисциплін міжнародно-правового циклу, що їх викладають на кафедрі міжнародного та європейського права КНЕУ, так само, як і на інших юридичних факультетах в Україні та світі. Знання міжнародного права є невід'ємною складовою здобуття вищої юридичної освіти.

Значення міжнародного права в сучасному світі та потреба в його вивченні постійно зростають. Не в останню чергу через те, що саме міжнародне право намагається за допомогою усіх можливих засобів утверджувати силу права, а не право сили в міжнародних відносинах, не зважаючи на те, що цю місію йому доводиться виконувати за умов нових викликів миру, безпеці, людині, природі.

Ще в резолюції «Десятиріччя міжнародного права ООН» від 17 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН підкреслила необхідність «сприяти викладанню, ... поширенню і більш широкому визнанню міжнародного права». Ця тенденція знаходить прояв у різних аспектах, зокрема, в удосконаленні навчальних програм з міжнародного права, застосуванні інноваційних методів викладання, підготовці навчальних підручників і посібників, які б відповідали сучасним потребам, сприяли активізації самостійного вивчення міжнародного права і, врешті-решт, були цікавими та підкреслювали практичну значущість міжнародного права, його ефективність і цінність.

Значення й цінність міжнародного права, необхідність його вивчення в процесі здобуття вищої юридичної освіти не зменшується від того, що майбутні юристи вивчають його в непрофільних вузах, таких, зокрема, як наш славетний Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Нашим студентам слід опанувати теорію міжнародного права, ознайомитись з

його основними галузями, здобути такі самі навички та вміння, що їх студенти отримують у юридичних вузах, з єдиною різницею — на вивчення міжнародного права виділяється менше навчальних годин. Це ставить на порядок денний питання інтенсифікації вивчення науки, що не має шкодити якості отриманих студентами знань і вмінь.

Викладання міжнародного права слід постійно вдосконалювати. Вирішальна роль у цьому належить викладачу, який організовує та керує процесом вивчення студентами міжнародного права. Для того, щоб зробити вивчення міжнародного права цікавішим та ефективнішим стає актуальним вирішення кейсів, вивчення судових справ міжнародних судових органів, ділові ігри тощо.

Чи не найкраще ілюструють сутність і дію міжнародного права міжнародні судові органи, які перманентно перебувають у стані «пошуку міжнародного права», його тлумачення та застосування.

Саме вивчення судових справ дає можливість представити міжнародне право не в вигляді «сухого» тексту тисяч конвенцій, а у формі конкретних справ, які були розглянуті Міжнародним судом ООН, Міжнародним кримінальним судом, Міжнародним кримінальним трибуналом по колишній Югославії, Міжнародним кримінальним трибуналом по Руанді, Європейським судом з прав людини, національними судами окремих держав. У цих справах є справжні позивачі та відповідачі, є реальні інтереси держав, які вони намагалися відстояти за допомогою міжнародного правосуддя, є реальні обвинувачені в порушеннях найважливіших норм міжнародного права. В цих справах суди застосовували договірні та звичаєві норми міжнародного права, його принципи.

У всьому світі вивчення справ Міжнародного Суду ООН і рішень інших міжнародних судів та арбітражів стало невід'ємною складовою опанування міжнародного права. Робота над рішеннями міжнародних судів відточує навички аналітичної роботи, підсилює розуміння ролі суду у визначенні, інтерпретації та застосуванні права, сприяє поглибленню розуміння сутності міжнародного права та міжнародного правосуддя.

Рішення міжнародних судів — це аргументована думка найкращих фахівців з міжнародного права з усього світу. Для їхньої підготовки судді та сторони спорів досліджують колосальну кількість наукових джерел, договірних і звичаєвих норм, практику держав, їхнє національне законодавство. Діяльність судових органів часто є взірцем того, як гнучкість розуму, професіоналізм

та ерудиція юристів здатні вирішити складні правові і навіть політичні проблеми.

Поряд з вивченням рішень міжнародних судів важливе місце при опануванні міжнародного права слід приділяти активним методам навчання, серед яких, на нашу думку, найбільшу цінність мають ділові ігри.

Практика засвідчує, що інтерес до предмету зростає тоді, коли він практично значущий, коли студенти ясно і чітко уявляють перспективи використання отриманих знань, коли метою навчання стають корисні навички та вміння, які в майбутньому будуть цінними, востребуваними, отже, підвищать особисту конкурентоспроможність і шанси на успіх у кар'єрі, науці чи будь-якій іншій діяльності.

В останні роки концепція ділової гри має тенденцію інтенсивно розвиватися. Ділова гра активізує розумову діяльність і розвиває творчі здібності майбутніх юристів. У ділових іграх на основі ігрового задуму моделюються життєві ситуації, гра дає учаснику можливість побувати в ролі судді, обвунувача, захисника тощо, що наближає навчання до реальної дійсності, вимагаючи від студентів взаємодії, творчості та ініціативи. У навчально-виховному процесі ВНЗ ділові ігри допомагають студентам-правникам розвивати такі якості, необхідні для майбутньої роботи, як: здатність працювати в команді; здатність брати на себе відповідальність при вирішенні різних питань; здатність проявляти ініціативу; здатність виявляти проблеми та шукати шляхи їх вирішення; вміння аналізувати нові ситуації і застосовувати для їх аналізу вже наявні теоретичні знання; вміння розвивати взаєморозуміння між учасниками гри.

Ділова гра є засобом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників. Конструктивними елементами ділової гри є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання проблем, сформульованих на початку гри.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено кілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, ма-

ють на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми.

У навчальному процесі ділову гру використовують з метою закріплення знань, які студент здобуває у процесі лекційних і семінарських занять, самостійної роботи. Характерною ознакою ділової гри підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання.

Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, дає змогу розв'язувати конкретно сформульовані завдання та проблеми, розробляти методи розв'язання проблем. Вона має жорстку структуру і правила, її головною функцією є вироблення навичок і вмінь діяти у стандартних ситуаціях. Ділову гру використовують для засвоєння нового та закріплення вже вивченого матеріалу, вона дає можливість студентам зрозуміти і вивчити навчальний матеріал з різних позицій.

Для проведення на семінарських і практичних заняттях з міжнародного права оптимально підходять різні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр. Зокрема, на семінарських заняттях з міжнародного права проводяться ділові ігри: «Засідання Міжнародного Суду ООН», «Рада Безпеки ООН: ухвалення резолюції на основі Глави 7 Статуту ООН», «Мирні засоби вирішення міжнародних спорів» та інші. Всі ігри проводяться за підготовленим викладачем сценарієм.

Слід зазначити, що в навчальних іграх використовується не тільки ігровий метод як такий. У процесі гри можна застосовувати групову та індивідуальну роботу, спільне обговорення, проводити тестування, опитування та «мозковий штурм», створювати рольові ситуації. Іншими словами, гра органічно поєднує і дозволяє використовувати різні інноваційні та активні методи. У рольовій грі досягається вищий рівень спілкування, ніж при традиційному навчанні.

Поряд з діловими іграми важливу роль у професійно орієнтованому навчанні відіграє кейс-метод. Як відомо, застосовування кейс-методу стало модним насамперед у системі бізнес-освіти (перші кейси з'явилися майже 100 років тому в Гарвардській школі бізнесу). Потенціал кейс-методу є вищим за традиційні методи навчання, до яких звикли, як студенти, так і викладачі. За кейс-методу, який вимагає постійної взаємодії між викладачем та студентом і реалізується через дискусії, обговорення, доведення правильності своєї позиції, викладач перетворюється з механічного «давача» знань на координатора, який допомагає отримати

знання, направляючи самостійний пошук знань студентами. У такий спосіб відносини між викладачем і студентом більш схожі на партнерські, які спрямовані на спільний результат, який задовольнить як викладача, так і студента.

Вирішення кейсів потребує аналізу ситуації, розвиває вміння вирішувати проблеми з урахуванням конкретних умов, формулювати та висловлювати свою позицію, вміння спілкуватися, дискутувати, оперативно сприймати та оцінювати інформацію, яка надходить, наприклад, під час дискусій. Під час роботи над кейсами студенти максимально наближуються до реальних умов, яких їм — майбутнім юристам — доведеться працювати. Вирішувати кейси, безперечно, слід за допомогою звернення до джерел і практики Міжнародного Суду ООН, робота над якими сприяє поглибленню знань.

Використання у навчально-виховному процесі активних методів навчання, які передбачають реалізацію конкретних ситуацій, рольові та ділові ігри створюють умови для глибокого засвоєння здобутих знань, для творчості, до навчання творчістю.

Стаття надійшла до редакції 06.09.13.

С. М. Ратушний,

к.ю.н., доцент,

завідувач кафедри міжнародного та європейського права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ДИСЦИПЛІНИ
У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ
У НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Одним із важливих завдань демократичної правової держави є надання кожному громадянину певних правових знань, насамперед, через існуючу систему освіти. Правові знання є основою для формування відповідної правосвідомості (колективної та індивідуальної) і, як результат, існуючого в країні правопорядку. Окремо важливе значення при цьому мають питання організації та здійснення професійної підготовки юристів, які безпосередньо